

Místo a úloha vojenskopolitických aspektů současných mezinárodních vztahů v politickovýchovné práci v ČSLA

„Musíme dosáhnout, aby co nejvíce lidí, zejména mladé generace, správně pochopilo procesy, které probíhají v současném světě, aby pochopilo pravý smysl a obsah různých prohlášení, politické terminologie, vědělo kdo a v zájmu koho hovoří a nakonec, které třídy to slouží.“

Zpráva předsednictva ÚV KSČ k současné mezinárodní situaci přednesená soudruhem Vasilem Biľakem na zasedání ÚV KSČ dne 23. 11. 1983.

Pro vývoj mezinárodních vztahů na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let je charakteristický přechod od politiky uvolňování mezinárodního napětí a upevňování mírového soužití mezi státy s rozdílným společenským zřízením k politice „studené války“. Spojené státy americké přes několikaleté úsilí Sovětského svazu nepřistoupily ani na jednu jeho konstruktivní mírovou iniciativu. Nerespektovaly sovětský závazek o nepoužití jaderných zbraní jako první, nepřijaly jeho návrh na dohodu o nepoužití vojenské síly v kosmickém prostoru a z vesmíru proti zemi. Odmítly i nabízenou dohodu o zmrazení jaderných arzenálů. Zvlášť nebezpečné jsou kalkulace států NATO s omezenou jadernou válkou v Evropě a s možností zasazení překvapivého jaderného úderu proti socialistickým zemím.

Zostření mezinárodní situace v posledních letech, vyvolané růstem agresivity

světového imperialismu, reprezentovaného především militaristickým kursem vlády amerického prezidenta Reagana, doprovází ideologická aktivita buržoazních ideologů, žurnalistů, zkrátka propagandistické mašinerie USA a jeho spojenců v NATO, jejíž intenzita, ale také formy a prostředky nemají obdoby v celém poválečném období. Soudruh Konstantin Černěnko na zasedání ústředního výboru KSSS v červnu 1983 označil vzniklou situaci jako „globální boj dvou ideologií“.

Na 9. zasedání ÚV KSČ 23. 11. roku 1983, které se zabývalo současnou mezinárodní situací, byl zdůrazněn význam objektivního výkladu současných mezinárodních vztahů v ideologické a masově politické práci strany. „Je životně důležité,“ zdůraznil Vasil Biľak v přednesené zprávě na tomto zasedání, „aby se co nejširší vrstvy našeho obyvatelstva uměly správně orientovat, aby dovedly rozlišovat, co je hlavní

z dlouhodobého hlediska a co je úkol dne. Aby věděly, o co usluží země socialistického společenství a jaké jsou záměry imperialismu. Aby si pracující stále více uvědomovali, jaké nebezpečí hrozí světu i našim národům z imperialistické politiky, která posouvá svět na okraj propasti. Aby také znali svůj podíl na tomto historickém zápase."

Tento požadavek se ve znásobené míře dotýká politickovychovné práce v armádě. Armády zemí socialistického společenství jsou hlavní vojenskopolitickou překážkou,

bránící agresivním imperialistickým silám uskutečnit jejich plány k zahájení globálního protiútku v politické, ekonomické, ideologické i vojenské oblasti proti všemu pokrokovému, zvláště proti zemím socialistického společenství.

V článku budu věnovat pozornost některým novým krizovým jevům v buržoazních koncepcích mezinárodních vztahů a metodologickým přístupům ke zvýšení efektivnosti a účinnosti propagandy mezinárodních vztahů v politickovychovné práci v ČSLA.

Krizové jevy v buržoazních koncepcích mezinárodních vztahů

Projevem prohlubování všeobecné krize kapitalismu, jejíž nynější etapu charakterizuje nezvratná změna v poměru sil mezi světovým kapitalismem a světovým socialismem ve prospěch socialismu, je i krize buržoazního politického myšlení a buržoazní ideologie.

Tato krize poznamenává i zahraniční politiku imperialistických mocností, mezinárodní vztahy i třídní boj v oblasti ideologie. Imperialistické kruhy v čele s USA se nechtějí smířit se změnami v poměru sil ve prospěch míru, socialismu a společenského pokroku i se znezdary své zahraniční politiky v jihovýchodní Asii i na Blízkém a Středním východě. Nebývalá aktivita USA a jeho satelitů v oblasti ekonomické, politické, vojenské a ideologické, s cílem získat ztracené pozice ve světě a znovu podřídit své nadvládě nezávislé státy a národy, je toho dokladem.

Nové rysy třídního boje v oblasti ideologie, projevující se v rozsahu, nových formách a metodách, obsahu i cílech, jsou bezprostředně spojeny s oblastí mezinárodních vztahů. Projevem nového rozsahu třídního boje je jeho globální charakter, jenž je dán integračními procesy v protikomunistické a v protisovětské propagandě imperialistických mocností.

Soudruh Biřak na listopadovém zasedání ČV KSČ v roce 1983 zdůraznil, že buržoazní propaganda už dávno neslouží národním zájmům. Je řízena nadnárodními monopoly, americkými rozvědkami, antikomunistickými centrály a slouží nejreakčnějším silám amerického imperialismu.

V současné ideologické boji v mezinárodním měřítku se mění i formy a metody ideologického boje ze strany imperialismu. Jejich charakteristickým rysem je ideologická diverze a psychologická válka.

Na rozdíl od ideologického boje není ideologická diverze čestnou a otevřenou konfrontací idejí, ale je záměrným, vědomým šířením lží, pomluv, výmyslů s cílem

zpochybnit čestnost úmyslů, prohlášení i ideových stanovisek protivníka.

Ideologická diverze spolu s ostatními formami diverze (hospodářské, politické, vojenské) je nástrojem psychologické války. Ideologové imperialismu zneužívají poznatků sociální psychologie k šíření lží a pomluv o socialistických a rozvojových zemích, podněcují nenávist mezi národy a státy. Usilují o masovou manipulaci s lidmi, jejich vědomím i psychikou pomocí ideových, politických a vojenských podvrtných akcí s cílem oslabit morálně politickou jednotu zemí socialistického společenství a pokrokových sil celého světa a ospravedlnit před obyvatelstvem vlastních zemí eskalaci ozbrojeného úsilí uskutečňovanou nejreakčnějšími silami imperialismu v čele s vládou USA.

Do popředí třídního boje v mezinárodním měřítku v ideologické oblasti vystupují i nové obsahové problémy, kterými se prezentují ideologové imperialismu.

V ideologické přípravě obyvatelstva imperialistických států zaujímá významné místo přímá apologetika militaristické politiky USA a jejich spojenců v NATO. Jejím obsahem je ospravedlňování militarizace ekonomiky a zvyšování vojenských rozpočtů států Severoatlantického paktu, obhajoba omezené jaderné války v Evropě mezi státy NATO a Varšavské smlouvy, prvního jaderného úderu proti SSSR, militarizace kosmu i politiky síly ze strany USA proti státům, které obhajují svou státní a národní nezávislost i politiku mírového soužití a společenský pokrok.

Bez zardění osočují imperialisté SSSR z jeho údajného úsilí o světovládu, o neustálé upevňování svých ozbrojených sil, aby mohl napadnout státy Atlantické aliance. Připisují Sovětskému svazu libovůli kdekoli použít vojenskou sílu a tak rozšiřovat vojenskou a politickou nadvládu nad světem. Obviňují SSSR z přípravy na che-

mickou a bakteriologickou válku a válku v kosmu.

Svou vlní politiku z pozice síly proti SSSR zdůvodňují jakýmiś „morálními“ důvody. Za morální je označováno všechno, co si podle vlastního názoru mohou dovořit, až po svržení zákonných vlád, politiku státního terorismu a vedení nevyhlášených válek.

Velmi nebezpečná je také psychologická příprava armády NATO na válku. Promítla se též do metod ideologického zpracování a psychologické přípravy příslušníků ozbrojených sil NATO. Hlavním východiskem cílevědomého pěstování nenávisti k socialismu, k jednotlivým socialistickým zemím a jejich armádám, výchovy v duchu šovinismu, bojového nacionalismu a rasismu je vyhranění antikomunismu. Na tomto základě jsou vojákům vštepovány takové morální rysy, jako jsou vypjatý egoismus, agresivita, bezohlednost, nenávist a krutost.

Druhou oblastí imperialistické dezinformace obyvatelstva se stala politika mírového soužití. Protisocialistická propaganda se snaží zpochybnit mírovou politiku socialistických zemí, zkreslit v očích světové veřejnosti její smysl a uvést argumenty, zdůvodňující militantní politiku USA a jejich spojenců jako reakci na „sovětskou vojenskou hrozbu“. V této oblasti se setkáváme vedle tradičních argumentů vydávajících politiku mírového soužití za „taktický manévr“, který má snížit bdělost Západu, oslabit jeho obranné úsilí a vytvořit tak podmínky pro násilné rozšíření socialismu, s teoriemi, které označují proces upevňování mezinárodního postavení SSSR a zemí socialistického společenství i úspěchy světového revolučního hnutí za důsledek expanzivní sovětské zahraniční politiky a růstu sovětské vojenské moci.

Antikomunisté záměrně zkreslují podstatu proletářského internacionalismu ve vztazích komunistických a dělnických stran a dělnické třídy celého světa i pomoc zemí socialistického společenství nerozvinutým státům a obviňují socialistické země z vývozu revoluce, z politiky expanzionismu, agresivity apod.

Vedle přímé apologetiky politiky imperialismu zaujímá důležité místo v působení buržoazních ideologů falešný, objektivní skutečnosti odporující, antisovětský a antikomunistický orientovaný výklad teorie a praxe vnitřní a zahraniční politiky socialistických zemí. Řada kampaní v minulosti o porušování lidských práv v socialistických zemích, o podpoře mezinárodního terorismu Sovětským svazem a některými zeměmi socialistického společenství, o sově-

tské vojenské převaze a sovětské vojenské hrozbě je toho dokladem.

Ideologové imperialismu se vyjadřují o existenci socialismu a komunismu jako omylu dějin, zdroj všekerého zla v dnešním světě, k jehož „napravení“ jsou povinány Spojené státy se svými spojenci. Proto v „krizáckém tažení“ proti komunismu usilují o stále dokonalejší propracování politických teorií s ohledem na vedení psychologické války proti socialistickým zemím, demokratickým, národně osvobozeným a jiným protimperialistickým hnutím. Jejich cílem je nalézt východisko z krize současné buržoazní společnosti a jejich hodnot, zabezpečit ekonomické zájmy vojenskoprůmyslového komplexu USA a jeho satelitů, přesvědčit světovou veřejnost, že s SSSR není možná nejen spolupráce, ale ani soužití, že se Sovětským svazem je možné jednat jen z pozice síly a že příprava na vojenskou konfrontaci je nevyhnutelná. Tak chtějí dosáhnout vytvoření globálního vojenskopolitického bloku od Washingtonu přes Západní Evropu až po Tokio.

V popředí jejich pozornosti je snaha narušit internacionální jednotu zemí socialistického společenství a komunistických a dělnických stran socialistických a kapitalistických zemí. Snaží se zkompromitovat marxismus-leninismus jako ideový základ jednoty socialistických zemí i politiky komunistických a dělnických stran a zdůraznit neslučitelnost proletářského a socialistického internacionalismu a národních zájmů nacionalistickými, ekonomickými či politickými argumenty.

Kladou si za cíl oslabit svazky spojující komunistické a dělnické strany socialistických zemí a nahradit internacionalitu falešně a jednostranně chápanými národními zájmy.

Jedním z posledních argumentů ideologů imperialismu je tvrzení, že potíže, se kterými se potýkají některé socialistické země, jsou vyvolány tím, že je jim vnucován sovětský model výstavby socialismu. Argumentace jednotlivých antikomunistických a antisovětských představitelů je různá, ale sledované cíle jsou stejné. Popřít obecné zákonitosti budování socialismu, vedoucí úlohu dělnické třídy a její marxisticko-leninské strany, dialektickou jednotu národního a internacionálního, a podpořit ony revizionistické síly, které proklamují zastaralost marxismu-leninismu a vydávají objektivní proces sblížení zemí socialistického společenství za projev ohrožení jejich suverenity apod.

O stranickosti, politické angažovanosti, agresivitě a ideologicky nezastřeně vyhro-

cenosti dnešního buržoazního politického myšlení v oblasti mezinárodních vztahů není pochyb. Výrazně v něm dominuje antikomunismus a antisovětiismus.

Globální ideologická ofenzíva imperialismu staví před naši ideologickou frontu závažné úkoly v boji s ideodiverzními koncepcemi protivníka, které mají vliv i na ideologickou práci v armádě. Velitelský sbor naší armády si uvědomuje svou nezastupitelnou úlohu i podíl na výchově příslušníků armády jako uvědomělých budovatelů a obránců socialistické vlasti. Před veliteli, politickými pracovníky, stranickými i svazáckými organizacemi stojí úkol reagovat adekvátními formami a metodami

na měnící se vojenskopolitickou situaci a poskytovat příslušníkům armády včasnou, fundovanou, konkrétní orientaci v mezinárodních vztazích. V současné době však již nevystačíme s běžnou propagandou mezinárodních vztahů, v níž v podstatě seznámujeme s nejdůležitějšími mezinárodními politickými událostmi.

Ke zvýšení ofenzivnosti a účinnosti propagandy mezinárodních vztahů je potřebné věnovat zvýšenou pozornost metodologickým problémům, a to jak ve vztahu k marxisticko-leninskému výkladu současných mezinárodních vztahů, tak také ve směru kritiky nemarxistických teorií mezinárodních vztahů.

Metodologické přístupy ke zvýšení účinnosti a efektivnosti propagandy mezinárodních vztahů

Významnou metodologickou funkci při analýze současných mezinárodních vztahů mezi dvěma protikladnými společenskými systémy plní marxisticko-leninská filozofie v celé šíři svých dialekticko-materialistických a historických přístupů ke světu, společnosti, dějinám i problémům války a míru.

Narůstající význam marxisticko-leninských filozofických přístupů vyplývá ze samotné povahy mezinárodních vztahů, které jsou stále více bezprostředněji poznamenány vztahy mezi protikladnými společenskými systémy — světovým socialismem a světovým kapitalismem, skutečností, že se světová socialistická soustava stává rozhodujícím faktorem v rozvoji lidské společnosti.

Změna poměru sil mezi protikladnými společenskými systémy ovlivnila mezinárodní vztahy, dala jim novou kvalitu a vedla k rozvoji dalších, do té doby neexistujících dimenzí. K základním patří skutečnost, že za současné mezinárodní situace lze jen stěží nalézt oblast vztahů mezi státy a národy, která by nebyla poznamenána základním rozporům současné epochy mezi světovým socialismem a kapitalismem a problémy války a míru. Tedy oblastmi, které mají celosvětový význam a světónázorový obsah. Platí to hlavně o tzv. globálních problémech lidstva, ke kterým patří problémy války a míru, ochrany životního prostředí, zabezpečení energetických, surovinových a potravinových zdrojů, řešení demografických problémů aj.

V materiálech XVI. sjezdu KSČ, XXVI. sjezdu KSSS, zasedání ÚV KSČ a KSSS i v řadě projevů stranických a politických představitelů nalezneme dostatek argumentů o tom, že boj za mír má výrazně

světónázorový obsah, neboť je v současné epoše bojem za právo na život, za zachování lidského rodu, za zachování života na naší planetě. Zkoumání těchto problémů, které souvisí s historickým zápasem socialistických zemí a pokrokových sil celého světa za odvrácení jaderné katastrofy, je neoddelitelně spojeno s charakterem současné epochy, s analýzou toho, jak oba protikladné společenské systémy v teoriích mezinárodních vztahů, v teoriích o společenském vývoji a společenských zákonitostech na straně jedné a zahraničněpolitických koncepcích a strategických koncepcích na straně druhé, na tuto situaci reagují. Oblast míru se stala všeobecně lidskou hodnotou (je bojem za právo na život, za zachování lidského života), aniž by ztratila svůj třídní charakter proto, že tento boj je bojem protikladných třídních sil v mezinárodním měřítku a že nebezpečí zničení lidské civilizace vyplývá z hazzardérské politiky imperialismu. Světónázorové aspekty vystupují i v souvislostech mezinárodních vztahů — politiky — humanismu — morálky — společenského pokroku.

Také řešení ostatních globálních problémů je závislé na tom, zvítězí-li realismus ve světové politice a síly míru, nebo se nepodaří zabránit dalšímu kolu zbrojení militaristických kruhů USA. Jak uvádí Deklarace členských zemí Rady vzájemné hospodářské pomoci, za této situace se cmezují také možnosti řešit takové nejdůležitější problémy celého lidstva, jako je zajištění potravin pro rostoucí počet obyvatel světa, racionální využívání palivových a surovinových zdrojů, využívání nových energetických zdrojů, vesmíru a světového oceánu a ochrana životního prostředí.

Eskalace horečného zbrojení a podřízení ekonomických vztahů agresivní politice ztěžuje nalezení východiska z hospodářské krize kapitalistického světa.

Světónázorovou podobu získává i boj ideologů a apologetů imperialismu proti marxisticko-leninskému učení o společenském vývoji a společenském pokroku. Šířením teorií industriální společnosti útočí proti materialistickému pojetí dějin a marxisticko-leninské metodologii analýzy společenských jevů zvláště proti teorii tříd, třídního boje, sociální revoluce, teorii společenského pokroku apod. Přestavy o budoucnosti lidstva interpretují buržoazní ideologové mimo reálný svět, mimo socialismus.

Jelich návrat k teorii pokroku je spojen pouze s další možností sebereformování kapitalismu. Popírají zákonitost střídaní společenskoeconomických formací i zákonitost vzniku socialismu jako vyššího, pokrokovějšího stupně společenského vývoje. Ignorují přednosti reálného socialismu před kapitalismem.

Buržoazní ideologie ve snaze čelit růstu mezinárodně politické autority zemí socialistického společenství a změnám v poměru sil ve prospěch socialismu, se chce stát stále vědoměji rozhodující duchovní silou nejen imperialistického světa, ale chce ovlivnit myšlení lidí na celé planetě. Proto v posledních letech zesílila své světónázorové působení. Přichází se svým modelem budoucnosti lidstva i uspořádání společnosti. Dostává se však, jak jsem uvedl v předchozí analýze, do nezáviděníhodné situace, neboť nemůže přinést světu nic, mimo kritiku teorie a praxe socialistické zahraniční politiky, odsuzování komunismu jako omylu dějin a ospravedlňování imperialismu a jeho militantní politiky.

Proto se soustřeďuje spíše na nepřímou než přímou apologetiku kapitalismu, propaguje západní způsob života a v ideologickém působení na různé skupiny obyvatelstva, hlavně inteligenci, mládež i věřící nastavuje křivé a falešné zrcadlo „amerického blahobytu, mírumilovnosti a humanosti“ a „neschopnosti socialismu“ řešit dějinné problémy.

Z těchto souvislostí vyplývají některé metodologické přístupy ke zvýšení účinnosti a efektivnosti propagandy mezinárodních vztahů.

Vědecká analýza mimořádně složitých mezinárodních vztahů, jejichž dynamika se neustále zrychluje, není možná bez pochopení problémů války a míru v soudobé epoše. Nezbytnost tohoto přístupu je dána složitostí vztahů mezi silami míru, bojujícími

ciemi za odvrácení války a těmi, jež válečné přípravy podněcují. Na pozadí tohoto vyhroceného třídního zápasu je možné zaujmout stanovisko k různým politickým hnutím, proudům a směrům v mezinárodní politice.

Pochopit problémy války a míru v současných mezinárodních vztazích není možné bez využití znalostí materialistického pojetí dějin a marxisticko-leninského učení o válce a armádě. Pouze v celém souhrnu konkrétně historických, sociálně ekonomických a politických vztahů ve státě nebo koalici států, v konfrontaci politické teorie, proklamací a vlastní praxe je možné pochopit vztahy států k problémům války a míru.

V politicko-výchovné práci v armádě při výkladu současných mezinárodních vztahů není možné podceňovat marxisticko-leninské učení o válce a armádě, které je výchozím předpokladem pro pochopení nevyvalého růstu nebezpečí, které hrozí lidstvu z dlouholetého úsilí vládnoucích kruhů USA neustále zvyšovat svou vojenskou sílu a využívat ji v zahraniční politice při řešení sporů mezi kapitalismem a socialismem i ostatními pokrokovými silami.

Při výkladu podstaty míru i obsahu různých druhů mírových iniciativ je třeba prokázat, že mír je také způsobem uskutečňování politiky, že je jak ve vztahu k obsahu, tak i k podstatě třídní, je politikou. Falešná mírová rétorika imperialistických kruhů nic nemění na jejich praktických činech, jejichž podstatou zůstává nadále úsilí o dosažení vojenské převahy a řešení mezinárodních otázek s pomocí síly a hrozby silou. Cestu k překonání napjaté situace ve světě, která vznikla vinou agresivních kruhů imperialismu, ukazuje mírový program, vypracovaný socialistickými zeměmi. Je zaměřen k dosažení dohod, které by mohly reálně snížit úroveň vojenské konfrontace, vyloučit z mezinárodního života použití síly a hrozby silou a odvrátit jadernou válku. Iniciativní návrhy socialistických zemí obsažené v pražské Politické deklaraci členských států Varšavské smlouvy z 5. ledna roku 1983, ve Společném prohlášení moskevského setkání vedoucích stranických a státních činitelů socialistických zemí z 28. června roku 1983, v Deklaraci ekonomické porady členských zemí RVHP nazvané Zachování míru a mezinárodní hospodářské spolupráce ze 14. června roku 1984 aj., poskytují dostatek argumentů o odhodlání socialistických zemí uhájit spravedlivý mír.

Vést efektivní ideologický boj v oblasti mezinárodních vztahů proti křivákému tažení imperialismu vůči pokrokovým silám

předpokládá promítnout různé teorie a názory imperialistických ideologů o socialismu, míru a pokroku, stejně jako apologetické názory obhajující zahraniční i vnitřní politiku USA a jejich satelitů, do světónázorových východisek. Jen z těchto přístupů je možné postihnout jejich třídní a gno-seologické kořeny a cíle.

Bez realizace těchto předpokladů není možné orientovat se ve změti směrů a proudů imperialistické ideologie. Pouze za tohoto předpokladu můžeme ofenzivně a efektivně vést boj proti buržoazní ideologii v její celistvosti.

V ideologické práci v armádě nelze opomenout požadavek spojení boje s buržoazní ideologií s bojem za upevnění a pro-

hloubení vědeckého světového názoru a rozvíjení marxisticko-leninské teorie v současné epoše.

Současný třídní boj v mezinárodní oblasti poskytuje dostatek argumentů o přednostech socialistické společenskoeconomické formace před kapitalistickou, o humanitnosti, morálnosti a pokrokovosti a amorálnosti imperialistické politiky a jejích cílů.

Oslavy 40. výročí vítězství nad fašismem jsou příležitostí k posílení výchovy příslušníků armády v duchu socialistického vlastenectví a proletářského internaciona-lismu, v duchu jejich neustálého odhodlá-ní bránit vymoženosti socialismu, mírový život a jeho pokrokovou perspektivu.